

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.09.2018, sp. zn. 29 Cdo 6037/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.CDO.6037.2016.1

Číslo: 82/2019

Právní věta:

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.09.2018

Spisová značka: 29 Cdo 6037/2016

Číslo rozhodnutí: 82

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory

Předpisy: § 159 odst. 1 písm. g) IZ

§ 231 IZ

§ 7a IZ

§ 80 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 10. 2. 2016, č. j. 16 C 146/2015-94, Okresní soud v Kroměříži (dále jen „okresní soud“):

[1] Zamítl žalobu, kterou se žalobce (J. K.) domáhal:

a/ určení neplatnosti uznání dluhu a dohody o jeho zaplacení ze dne 5. 9. 2012 (dále jen „dohoda z 5. 9. 2012“) uzavřené mezi prvním žalovaným (V. B.) a druhou žalovanou (P. K-) [bod I. výroku].

b/ určení neplatnosti dohody s přímou vykonatelností sepsané dne 7. 9. 2012 (dále jen „dohoda ze 7. 9. 2012“) soudním exekutorem Mgr. D. Ch. (dále jen „soudní exekutor“) formou exekutorského zápisu uzavřené mezi prvním žalovaným a druhou žalovanou (bod II. výroku).

[2] Uložil žalobci zaplatit prvnímu žalovanému na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 13 552 Kč (bod III. výroku).

[3] Určil, že ve vztahu k druhé žalované se náhrada nákladů řízení nepřiznává (bod IV. výroku).

2. Okresní soud – vychází z ustanovení „§ 80 písm. c)“ (správně „§ 80“) zákona č. 99/1963 Sb.,

občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), z ustanovení § 231 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a ze závěrů obsažených k otázce naléhavého právního zájmu na požadovaném určení v „rozhodnutí“ (jde o rozsudek) Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. [22 Cdo 2147/99](#), uveřejněném pod č. 68/2001 Sb. rozh. obč. [které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže a vydaná v době od 1. 1. 2001) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu], a v „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96 (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 3, ročník 1997, pod č. 21) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Ohledně naléhavého právního zájmu na požadovaném určení žalobce pouze obecně uvedl, že jej spatřuje v tom, aby tímto určením bylo vyloučeno postižení majetku ve společném jmění manželů, na základě právních úkonů jeho manželky (druhé žalované), o kterých nevěděl, a s nimiž nesouhlasil. Takto vymezený naléhavý právní zájem však nemůže obstát.

4. Vzhledem k „citovaným“ (správně „citovanému“, když šlo jen o § 231 insolvenčního zákona) ustanovením insolvenčního zákona a k tomu, že probíhá insolvenční řízení o společném návrhu manželů K. na oddlužení (které jim bylo povoleno), má okresní soud za to, že otázky spojené s platností předmětných dohod, případně prohlášení o uznání dluhu, by manželé K. měli řešit přímo v rámci insolvenčního řízení. Kdyby okresní soud vyhověl žalobnímu petitu, insolvenční správce by k němu nemusel vůbec přihlídnout a taková žaloba by byla nadbytečná. Insolvenční zákon je zvláštním zákonem ve vztahu k občanskému soudnímu řádu a k občanskému zákoníku, takže má aplikační přednost.

5. I kdyby nebylo insolvenčního zákona, žalobce by své námitky mohl a měl vznést v rámci probíhající exekuce a soud by se jimi musel zabývat ve smyslu ustanovení § 262a o. s. ř. nebo ustanovení § 267 o. s. ř.

6. Touto žalobou nemůže dojít k zániku závazku; uznáním dluh nevzniká a určení neplatnosti uznání dluhu a dohody o jeho zaplacení tedy nemůže mít za následek zánik závazku (jak v závěrečném návrhu uvádí sám žalobce).

7. Z insolvenčního návrhu a z tohoto řízení je patrný ambivalentní vztah žalobce k pohledávce prvního žalovaného; žalobce nejprve v insolvenčním návrhu uznává, že pohledávka existuje, pak ji uznává pouze z části, následně ji celou popírá a v řízení před obecným soudem se pak pokouší o vyslovení neplatnosti. V tomto jednání spatřuje okresní soud jistou účelovost a snahu o zkomplikování a prodloužení řízení a o oddálení placení závazků.

8. Sám žalobce nezpochybňuje smlouvu o půjčce a uvádí, že jediné důsledky pro společné jmění manželů mají dokumenty, jejichž pravost je popírána v tomto řízení. Shora však bylo popsáno, proč na takovou argumentaci nelze přistoupit.

9. K odvolání žalobce Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně rozsudkem ze dne 9. 8. 2016, č. j. 60 Co 226/2016-118:

[1] Potvrdil rozsudek okresního soudu v bodech I. a II. výroku (první výrok).

[2] Změnil rozsudek okresního soudu v bodech III. a IV. výroku tak, že:

a/ uložil žalobci zaplatit prvnímu žalovanému na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 12 039,50 Kč,

b/ určil, že druhé žalované se náhrada nákladů řízení nepřiznává (druhý výrok).

10. Odvolací soud – vycházejí rovněž z ustanovení § 80 o. s. ř. a § 231 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí a řízení, jež mu předcházelo, k následujícím závěrům:

11. Okresní soud se věcí z pohledu shora uvedených ustanovení zabýval a z provedeného dokazování učinil správná skutková zjištění, z nichž dospěl ke správným právním závěrům. Odůvodnění rozsudku okresního soudu je správné a odvolací soud na ně pro stručnost odkazuje.

12. Ohledně žalobce i druhé žalované je vedeno insolvenční řízení a bylo pravomocně rozhodnuto o (jejich) úpadku. Okresní soud správně dovodil, že s přihlédnutím k § 231 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona není ani nemůže být dán naléhavý právní zájem na předmětné určovací žalobě, neboť otázka platnosti předmětných právních jednání, týkajících se majetku dlužníka, musí být řešena v insolvenčním řízení.

13. Odvolací námitka, že se okresní soud nezabýval navrženými důkazy, neobstojí, neboť není-li dán naléhavý právní zájem, není důvod provádět dokazování k věci samé.

14. Odvolací soud (ještě) podotýká, že žalobce nemá ani aktivní legitimaci k podání žaloby o neplatnost právního jednání; tu má v souladu s § 231 odst. 3 insolvenčního zákona vždy insolvenční správce.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

15. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek týkajících se odvolacím soudem tvrzené výlučné legitimace insolvenčního správce k podání předmětné žaloby a způsobu, jakým se manžel, jenž nedal druhému manželu souhlas k dispozici s majetkem ve společném jmění manželů, může domoci neplatnosti právního úkonu, který přesahuje obvyklou správu a hospodaření s takovým majetkem. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

16. V mezích ohlášeného dovolacího důvodu dovolatel namítá, že právní názor odvolacího soudu o výlučné legitimaci insolvenčního správce k podání předmětné žaloby je nesprávný, když je v přímém rozporu se závěrem obsaženým v usnesení Krajského soudu v Brně (dále též jen „insolvenční soud“) ze dne 13. 5. 2016, č. j. KsBR 29 INS 3291/2015-B-31 (vydaném v rámci insolvenčního řízení vedeného na majetek žalobce a druhé žalované). Ke způsobu, jakým se manžel, jenž nedal druhému manželu souhlas k dispozici s majetkem ve společném jmění manželů, může domoci neplatnosti právního úkonu, který přesahuje obvyklou správu a hospodaření s takovým majetkem, dovolatel namítá, že uplatnění práv v rámci exekučního řízení ve smyslu ustanovení § 262a o. s. ř. a § 267 odst. 2 o. s. ř. není možné (jde o námitku, která nevylučuje postižení majetku ve společném jmění manželů).

III.

Přípustnost dovolání

17. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

18. Dovolání v dané věci je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou (v insolvenčních souvislostech).

IV. Důvodnost dovolání

19. Nejvyšší soud se - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval především tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

20. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

21. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

22. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná následující skutková zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

[1] V dohodě z 5. 9. 2012 druhá žalovaná vůči prvnímu žalovanému ve smyslu ustanovení § 558 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), uznala, že 25. 4. 2012 uzavřela s prvním žalovaným smlouvu o půjčce, na jejímž základě obdržela od prvního žalovaného částku 3 milióny Kč. Dále uznala, že půjčenou částku, včetně smluveného úroku, se zavázala vrátit nejpozději do 25. 7. 2012, což se nestalo. Dlužná částka tak činí ke dni uznání (včetně smluveného úroku, smluvní pokuty a úroku z prodlení) 3 610 164 Kč a druhá žalovaná se zavázala ji splatit nejpozději do 21. 9. 2012; pro případ prodlení s úhradou se druhá žalovaná zavázala zaplatit jednorázovou smluvní pokutu ve výši 300 000 Kč a dále ve výši 2 000 Kč za každý den prodlení.

[2] V dohodě ze 7. 9. 2012 první žalovaný a druhá žalovaná konstatovali obsah dohody z 5. 9. 2012 a dohodli se, že pro případ, že dluh nebude splacen do 21. 9. 2012, dává druhá žalovaná výslovné svolení k přímé vykonatelnosti exekutorského zápisu.

[3] Nemovitost ve společném jmění žalobce a druhé žalované je zatížena nařízenou exekucí.

[4] Žalobce a druhá žalovaná podali 10. 2. 2015 společný návrh na povolení oddlužení (správně jde o insolvenční návrh spojený se společným návrhem manželů na povolení oddlužení), zahrnující i pohledávku prvního žalovaného.

[5] Usnesením ze dne 27. 5. 2015 (č. j. KSBR 29 INS 3291/2015-A-9) zjistil insolvenční soud úpadek žalobce a druhé žalované a povolil jim oddlužení.

[6] Při přezkumném jednání, jež se konalo 7. 9. 2015, popřel žalobce přihlášenou pohledávku prvního žalovaného (plynoucí z obou dohod) v plném rozsahu; insolvenční správce tuto pohledávku nepopřel.

23. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu, zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), a insolvenčního zákona:

§ 80 (o. s. ř.)

Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.

§ 40a (obč. zák.)

Jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a, § 140, § 145 odst. 2, § 479, § 589, § 701 odst. 1, § 775 a § 852b odst. 2 a 3 považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá. Neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil. Totéž platí, nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje dohoda účastníků (§ 40). Je-li právní úkon v rozporu s obecně závazným právním předpisem o cenách, je neplatný pouze v rozsahu, ve kterém odporuje tomuto předpisu, jestliže se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti dovolá.

§ 145 (obč. zák.)

(...)

(2) Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný.

(...)

Všeobecná ustanovení

§ 3028 (o. z.)

(1) Tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti.

(...)

(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

§ 7a (insolvenčního zákona)

Věcná příslušnost

Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně

(...)

b/ v incidenčních sporech,

(...)

Incidenční spory

§ 159 (insolvenčního zákona)

(1) Incidenčními spory jsou

(...)

g/ spory o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků

dlužníka, je-li na takovém určení naléhavý právní zájem,

(...)

§ 229 (insolvenčního zákona)

(...)

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními

a/ dlužník v době do rozhodnutí o úpadku,

b/ dlužník v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku,

c/ insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,

d/ dlužník v době od povolení reorganizace a

e/ dlužník v době od povolení oddlužení.

(...)

§ 231 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční soud není vázán rozhodnutím jiného soudu či jiného orgánu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, ani jiným způsobem tohoto zjištění.

(2) V průběhu insolvenčního řízení posoudí neplatnost takového právního úkonu pouze insolvenční soud.

(3) Je-li k neplatnosti právního úkonu nutné, aby ten, kdo je takovým úkonem dotčen, se jeho neplatnosti dovolal, může tak učinit i insolvenční správce.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského soudního řádu, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a insolvenčního zákona již v době zahájení tohoto sporu (7. 8. 2015) a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn. Ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v citované podobě (pro věc rozhodné) platila do 1. 1. 2014, kdy byl tento občanský zákoník zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, přičemž jejich použitelnost v dané věci plyne z § 3028 odst. 1 a 3 o. z.

24. Na výše uvedeném základě (a u vědomí, že insolvenční řízení dlužníků probíhalo ve formě řešení úpadku oddlužením i v době vydání napadeného rozhodnutí, aniž bylo ještě rozhodnuto o způsobu oddlužení) činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry:

25. K významu ustanovení § 231 insolvenčního zákona.

V rozsudku ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. [29 Cdo 392/2011](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura, č. 9, ročník 2014, pod č. 110, bylo předmětem výkladu Nejvyššího soudu ustanovení § 231 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013. V něm Nejvyšší soud vysvětlil, že předmětné ustanovení v žádném směru neřeší otázku platnosti právních úkonů posuzovaných při přezkoumání pohledávek popřených co do pravosti, výše nebo pořadí (lhostejno, zda vykonatelných) v insolvenčním řízení (neklade takovému přezkoumání žádné meze). Cílem ustanovení § 231

insolvenčního zákona je pouze zajistit, aby otázka platnosti právního úkonu, jež je určující pro příslušnost majetku dlužníka do jeho majetkové podstaty nebo pro identifikaci závazků dlužníka, nebyla v průběhu insolvenčního řízení účelově vytěšňována [určovacemi žalobami podle § 80 písm. c) o. s. ř. (dnes podle § 80 o. s. ř.), podávanými u obecných soudů] mimo rámec procedur nastavených insolvenčním zákonem k řešení těchto otázek (aby např. nedocházelo k tomu, že incidenční spor o příslušnost určitého majetku do majetkové podstaty dlužníka, zahájený podáním vylučovací žaloby, bude blokován řízením vedeným u obecného soudu o určovací žalobě týkající se některé z otázek, kterou má v onom incidenčním sporu řešit insolvenční soud jako otázku předběžnou). K tomu budiž dodáno, že předmětné ustanovení se v době do 31. 12. 2013 lišilo od ustanovení § 231 insolvenčního zákona ve znění citovaném shora pouze v odstavci 2, jenž měl tuto podobu:

§ 231 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) V průběhu insolvenčního řízení posoudí neplatnost takového právního úkonu pouze insolvenční soud, a to buď jako otázku předběžnou nebo v incidenčním sporu, jehož předmětem je tato otázka. Žalobu v tomto sporu mohou podat účastníci insolvenčního řízení s výjimkou dlužníka, nejde-li o dlužníka s dispozičními oprávněními, insolvenční správce a státní zastupitelství. Žalobcem nebo žalovaným musí být vždy insolvenční správce.

(...)

26. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období (2010 - 2013) jako tisk č. 929/0 [přijaté posléze s účinností od 1. 1. 2014 jako zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů], se k povaze změn, jež se týkaly ustanovení § 159 a § 231 insolvenčního zákona v podobě citované výše, ve své zvláštní části vyslovuje následovně:

„K bodům 80 až 83 (§ 159 a § 160)

Z veřejné konzultace se podává potřeba zpřesnit taxativní výčet incidenčních sporů v ustanovení § 159 odst. 1 insolvenčního zákona. Nová ustanovení § 159 odst. 1 písm. f) a g) insolvenčního zákona přitom nejsou rozšířením stávajícího počtu incidenčních sporů, nýbrž pojmenováním těch sporů, jež insolvenční zákon označil jako incidenční v dalším svém obsahu (srov. § 231 odst. 2 a § 289 odst. 3 insolvenčního zákona).

(...)

K bodům 131 až 134 (§ 231, § 235 a § 239)

Změny § 231 odst. 2, § 235 odst. 2 a § 239 se týkají neúčinných právních úkonů dlužníka. Změna § 231 odst. 2 insolvenčního zákona navazuje na změny vtělené do textu ustanovení § 159 insolvenčního zákona (srov. důvodovou zprávu ke změnám tohoto ustanovení) a řeší interpretační nejasnosti, které toto ustanovení v praxi vyvolávalo (jeho cílem nebylo zavádět nový druh žaloby, nýbrž pro případ, že jsou vedeny spory o otázky, jichž se pravidlo týká, vyhradit jejich řešení insolvenčnímu soudu).“

27. Prostým srovnáním textu § 231 insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. lednem 2014 a ve znění účinném od uvedeného data (v jeho odstavci 2) lze zjistit, že otázku aktivní věcné legitimace k podání takové určovací žaloby řešilo pouze ustanovení § 231 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013, jež k takovému procesnímu úkonu předurčovalo účastníky

insolvenčního řízení s výjimkou dlužníka, nešlo-li o dlužníka s dispozičními oprávněními, insolvenčního správce a státní zastupitelství. Ustanovení § 231 odst. 2 věty třetí insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. prosince 2013 pak pro tyto spory předepisovalo, aby se jich vždy účastnil insolvenční správce (lhostejno, zda byl osobou s dispozičními oprávněními), buď jako žalobce, nebo jako žalovaný.

28. Jestliže v době do 31. 12. 2013 řešilo otázku aktivní věcné legitimace k podání předmětné žaloby ustanovení § 231 odst. 2 věty druhé (a zčásti též věty třetí) insolvenčního zákona, pak je odtud (z logiky věci) zjevné, že stejnou problematiku neřeší ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona (jež k 1. lednu 2014 žádných změn nedoznalo). Pravidlo vyjádřené v ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona vystihuje problematiku tzv. relativně neplatných právních úkonů, mezi něž patří též právní úkon, jímž jeden z manželů překročí meze obvyklé správy majetku náležejícího do společného jmění manželů (jelikož tak učiní bez souhlasu druhého manžela). Takový právní úkon se považuje za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen (opomenutý manžel), neplatnosti právního úkonu nedovolá (srov. § 145 odst. 2 obč. zák. ve spojení s § 40a obč. zák.).

29. U tzv. relativně neplatných právních úkonů pak (obecně vzato) k tomu, aby nastaly účinky relativní neplatnosti, zákon nestanoví, že by se její dovolání muselo stát žalobou (vzájemnou žalobou) podanou u soudu, nebo námitkou v rámci obrany proti uplatněnému právu (nároku) v řízení před soudem; postačuje tedy, aby oprávněná osoba uplatnila tzv. relativní neplatnost právního úkonu „mimosoudně“. V obou případech účinky tzv. relativní neplatnosti nastávají jen tehdy, jestliže její uplatnění došlo druhému účastníku (ostatním účastníkům) právního úkonu, popřípadě – namítá-li neplatnost právního úkonu osoba, která nebyla jeho účastníkem – všem účastníkům právního úkonu, a to okamžikem, v němž projev vůle došel poslednímu z nich (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. [21 Cdo 948/2006](#), uveřejněný pod č. 97/2007 Sb. rozh. obč.). Otázku tzv. relativní neplatnosti lze v občanském soudním řízení vždy řešit jako otázku předběžnou.

30. Z výše řečeného je zjevné, že z toho, že podle ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona se tzv. relativní neplatnosti právního úkonu může dovolat („může tak učinit“) insolvenční správce, v žádném případě neplyne, že by se tak mohlo (muselo) stát pouze v rámci žaloby tímto insolvenčním správcem podané. Ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona nadto možnost dovolat se tzv. relativní neplatnosti právního úkonu nesvěřuje do výlučné působnosti insolvenčního správce, určuje pouze, že tak může učinit „i“ (též, také) insolvenční správce. Jinak řečeno, jde-li o určení neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, přiznává ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona možnost dovolat se tzv. relativní neplatnosti právního úkonu insolvenčnímu správci vedle osoby k tomu oprávněné (dlužníka), i když insolvenční správce není osobou s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě dlužníka (§ 229 odst. 3 insolvenčního zákona).

31. S účinností od 1. 1. 2014 insolvenční zákon v § 231 ani na jiném místě nepředepisuje okruh osob oprávněných (aktivně věcně legitimovaných) v průběhu insolvenčního řízení k podání žaloby o určení neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka a z možnosti tak učinit (podat žalobu o požadované určení) nevyklučuje ani dlužníka samotného. Závěr odvolacího soudu, že taková aktivní věcná legitimace náleží (v souladu s § 231 odst. 3 insolvenčního zákona) vždy insolvenčnímu správci, tudíž není správný.

32. K naléhavému právnímu zájmu na požadovaném určení.

Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu i Ústavního soudu k ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 (nynější § 80 o. s. ř.) je určovací žaloba podle předmětného ustanovení preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu, a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu

příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Tyto funkce určovací žaloby přitom korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu. V judikatuře Nejvyššího soudu srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. [31 Cdo 1836/2005](#), uveřejněný pod č. 53/2007 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2016, sp. zn. [31 Cdo 4001/2013](#), uveřejněný pod č. 22/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (oba rozsudky potud výslovně vycházejí z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cdon 1338/96, citovaného již okresním soudem). V judikatuře Ústavního soudu srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. [III. ÚS 17/95](#), uveřejněný pod č. 35/1995 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

33. V rozsudku ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. [29 Cdo 914/2014](#), uveřejněném pod č. 107/2014 Sb. rozh. obč., Nejvyšší soud též vysvětlil, že nemá-li žalobce ke dni vydání rozhodnutí o určovací žalobě ve smyslu § 80 o. s. ř. na požadovaném určení naléhavý právní zájem, je to vždy důvodem k zamítnutí určovací žaloby [s tím, že žalobci nic nebrání v tom, aby žalobu znovu podal v době, kdy naléhavý právní zájem na takovém určení získá (změní-li se poměry, za nichž soud určovací žalobu zamítl)].

34. V poměrech dané věci založily oba soudy závěr o nedostatku naléhavého právního zájmu dovolatele na požadovaném určení především na úsudku, že takové otázky mají (musí) být řešeny v rámci probíhajícího insolvenčního řízení (vedeného na majetek dovolatele a druhé žalované).

35. Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že předmětný spor je ve smyslu ustanovení § 231 insolvenčního zákona sporem o určení neplatnosti právních úkonů (obou dohod, včetně uznání dluhu v jedné z nich) týkajících se závazků dlužníka [pohledávky prvního žalovaného přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dovolatele a druhé žalované (jeho manželky)]. Tyto pochybnosti ostatně neměly ani oba soudy (což plyne z toho, že svá rozhodnutí založily právě na aplikaci § 231 insolvenčního zákona). Jak ale bylo rozebráno výše (srov. odstavce [25] a [26]), spor o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků dlužníka, zahájený v průběhu insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, je incidenčním sporem ve smyslu ustanovení § 159 odst. 1 písm. g/ insolvenčního zákona. K projednání takového sporu jsou pak v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy (§ 7a písm. b/ insolvenčního zákona).

36. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek (jenž neobstál ve výkladu ustanovení § 231 odst. 3 insolvenčního zákona a pominul otázku věcné příslušnosti soudu) zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno napadené rozhodnutí, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně (co do zkoumání věcné příslušnosti), zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a postoupil věc k dalšímu řízení krajskému soudu jako soudu věcně příslušnému k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.). Krajským soudem, jemuž se věc takto postupuje, určil Nejvyšší soud Krajský soud v Brně, jenž je insolvenčním soudem dovolatele a druhé žalované a jako takový je k projednání a rozhodnutí dané věci příslušný i místně (srov. § 7b odst. 4 insolvenčního zákona ve znění účinném v době podání této žaloby, potud rozhodném).